

УДК 7.745/316.7

DOI <https://doi.org/10.32782/uad.2024.2.12>**Комендант Тетяна Петрівна,**

доктор соціологічних наук, доцент

Академії музики, театру та образотворчих мистецтв

(Кишинів, Республіка Молдова)

ORCID ID: 0000-0003-2596-4714

tatianacomend@gmail.com

**РЕМІСНИЧІ МИСТЕЦТВА ЯК ПРОЯВ
НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛДОВИ:
РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ**

Мета роботи – висвітлити форми та характерні риси творення народного одягу Молдови як частини загальної румунської культури від її першоджерел і до сучасного виробництва, як прояв вагової частини національної культури; показати єдність і життєстійкість народного мистецтва, втілених у самобутніх формах, старовинних прийомах та усталеному стилі. **Методологія дослідження** базується на принципах історизму, об'єктивності та комплексного підходу. У роботі використано історико-генетичний метод, який вказує на історичне походження національного костюма та його спадкоємність в існуванні наступних поколінь у довгостроковому вимірі часу, їх прагненні збереження національних першоджерел. Соціологічний метод опитування та загальнонауковий метод систематизації інформації дав змогу виявити увагу громадськості до національного одягу як прояву національної культури. **Наукова новизна** статті полягає в тому, що вперше на основі соціологічного дослідження, проведеного в центральному регіоні Республіки Молдова, щодо розуміння ремісничого мистецтва в сучасному суспільстві порівняно історію способів виготовлення народного костюма та інших предметів народного побуту і визначені проблеми, з якими стикаються традиційні ремесла. У результаті опитування більшість респондентів зійшлися на думці, що атрибути традиційної народної культури позитивно впливають на виховання молодого покоління, сприяють популяризації національних цінностей, формують етнокультурний імідж народу. **Висновки.** Народна творчість, а також її атрибут – автентичне вбрання, є джерелом морального виховання, національного мислення і формування етнокультурного образу народу. Встановлено, що процес виготовлення національного одягу має глибоке історичне коріння, його зберегли покоління виробників; найбільш цінними є вироби ручної роботи. Ремісниче виготовлення народних костюмів є одним зі способів збереження і просування національних цінностей. Для популяризації традиційного стилю одягу запропоновано організовувати національні ремісничі виставки-конкурси, фестивалі, творчі майстерні, дискусії, виставки під відкритим небом, майстер-класи; активно висвітлювати ці події в мас-медіа, у соціальних мережах. Насамперед такі заходи мають зацікавити сучасну молодь пізнавати свої традиції, вдосконалювати майстерність виготовлення національного костюма, цінувати народне мистецтво, адже в ньому – душа й енергія народу.

Ключові слова: ремісниче мистецтво, культурна спадщина, народний одяг, соціологічне опитування, респонденти, національні цінності.

Comendant Tetyana. CRAFT ART AS A MANIFESTATION OF THE NATIONAL CULTURE OF MOLDOVA: RESULTS OF SOCIOLOGICAL RESEARCH

The purpose of the work is to highlight the forms and characteristic features of the creation of national clothing of Moldova as a part of the general Romanian culture from its original sources to modern production, as a manifestation of a significant part of the national culture; to show the unity and vitality of folk art embodied in original forms, ancient methods and established style. **Methodology research** is based on the principles of historicism, objectivity and a comprehensive approach. The work uses the historical-genetic method, which indicates the historical origin of the national costume and its continuity in the existence of subsequent generations in the long-term dimension of time, their desire to preserve national original sources. The sociological survey method and the general scientific method of information systematization made it possible to reveal the public's attention to national clothing as a manifestation of national culture. **The scientific novelty** of the article lies in the fact that for the first time, on the basis of a sociological study conducted in the central region of the Republic of Moldova, regarding the understanding of craft art in modern society, the history of the methods of making folk costumes and other items of folk life is compared and the problems faced by traditional crafts are identified. As a result of the survey, the majority of respondents agreed that the attributes of traditional folk culture have a positive

effect on the upbringing of the younger generation, contribute to the popularization of national values, and shape the ethno-cultural image of the people. **Conclusions.** Folk creativity, as well as its attribute – authentic clothing, are a source of moral education, national thinking and the formation of the ethno-cultural image of the people. It has been established that the process of making national clothes has deep historical roots, it has been preserved by generations of manufacturers; the most valuable are handmade products. Craftsmanship of folk costumes is one of the ways to preserve and promote national values. To popularize the traditional style of clothing, it is proposed to organize national craft exhibitions-competitions, festivals, creative workshops, discussions, open-air exhibitions, master classes; actively cover these events in mass media and social networks. First of all, such events should interest today's youth to learn about their traditions, improve the skill of making national costumes, appreciate folk art, because it contains the soul and energy of the people.

Key words: craft art, cultural heritage, folk clothing, sociological survey, respondents, national values.

Актуальність теми дослідження. Протягом усієї історії розвитку кожен народ створював власну оригінальну культуру, яка відображала його унікальний досвід. Одним із проявом неповторності кожного народу є його традиційний національний одяг. Особливо цінним є стрій, виготовлений кустарним способом. Молдовський народ також виробив свої традиції у формуванні зовнішнього вигляду, які помітні у формах, кольорах, фактурах та образах, що, з одного боку, відбивають реалії світу, що його представляє, а з другого – генерують і транслюють колективну пам'ять наступним поколінням. Народний одяг як прояв самовираження етносу протягом усього періоду його існування зазнавав впливів різних чинників: територіальних, політичних і культурних, трансформувався та вдосконалювався, відбиваючи менталітет, естетичне бачення і традиції нації. На теперішній момент народний костюм потребує особливо пильної уваги через значні глобалізаційні процеси, що призводять до нівелювання національних рис, що й визначає актуальність нашого дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Народний одяг як частина культурної спадщини кожної нації ставав предметом вивчення численних дослідників: А. Баранова [2], Л. Граден [13], Ж. Денисюк [4], С. Долеско [5], В. Карпов [6], І. Несен [8], Т. Ніколаєва [2], Е. Папатома [16], Л. Шуї [15] та ін. Румунський і молдовський народні костюми ідентичні, що зумовлено історією розвитку цих двох народів, тож виявлення особливостей одного сприяє з'ясуванню специфіки й іншого. Так, історію румунського народного строю вивчала Марія Битке, яка стверджувала, що «румуни

створили один з найбільш гармонійних та витончених народних костюмів на європейському континенті», детально розглянувши жіночий і чоловічий народний одяг, взуття, верхнє вовняне та хутряне вбрання [3, 52]. На основі польових досліджень у Сторожинському та Глибочькому районах Румунії Діана Кібак дійшла висновку, що жителі прагнуть збереження та популяризації мови, традицій, зокрема старовинного народного одягу [14, 116]. Владислав Андрієнко, аналізуючи специфіку молдовського народного костюма в контексті вивчення молдовської хореографії, вказує на давні корені формування національного вбрання та зауважує, що візерунок, колірна гама, особливості крою були своєю рідною візуальною мовою, яка засвідчувала, зокрема, соціальний статус людини [1, 42].

Мета роботи – висвітлити форми та характерні риси творення народного одягу Молдови як частини загальної румунської культури від її першоджерел і до сучасного виробництва, як прояв вагової частини національної культури; показати єдність і життєстійкість народного мистецтва, втілених у самотутніх формах, старовинних прийомах та усталеному стилі.

Виклад основного матеріалу. Народна творчість є невід'ємною частиною культури, живить її та наповнює національними соціокодами, визначає світовідчуття та світосприймання народу. Сучасний рівень розвитку суспільства, його динамічна індустріалізація вплинули на затребуваність у предметах і символах народної творчості. Наприкінці XIX століття в Центральній і Західній Європі відбувалася поступова втрата ремісничих традицій, а пізніше цей процес поширився і в Східній

Європі, що зумовило зникнення в ремісничому мистецтві свого природного середовища – «інкубації». Ці процеси спричинили потребу зафіксувати здобутки ремісничого ремесла, зберегти їх для нащадків, «вивівши із природного середовища та перетворивши на об'єкт вивчення експертів» [9, 136].

Ремісниче народне мистецтво являє собою сукупність виробів, що, як правило, створили анонімні автори, які не володіють професійно набутими естетичними або художніми знаннями. Уява, натхнення, власний смак, а також утилітарна потреба спонукають виконавця на створення таких творів, які згодом можуть стати шедеврами мистецтва. Такі якості, як майстерність та художній смак майстри розвивають безпосередньо в практичній діяльності, у процесі творення. Тож народне мистецтво – це творчість певної спільноти, що базується на давніх традиціях, де переплітаються і функціональність, й естетика. Форма і її зміст постають як одне ціле, призначене для задоволення матеріальних і духовних потреб людей і суспільства.

Своєрідність ремісничого мистецтва румунського народу мотивована специфікою його історичного розвитку, передусім впливом на ці території таких цивілізацій, як греко-римська, візантійська та ін. Географічне положення румунського простору спричинило також прямі контактами з перською цивілізацією, індійським Сходом, західним, середньовічним і германським світом, а також неолатинським, слов'янським. Важливу роль у розвитку румунської ремісничої культури відіграли провідні європейські стилі мистецтва, а саме: бароко, готика, романський стиль.

Основу ремесел становить традиція, за допомогою якої передаються від покоління до покоління ціннісні маркери суспільної культури. У ремісничому мистецтві суворо дотримуються загальноприйнятих у соціумі естетичних моделей, апробованих і підтверджених часом, суголосних із колективною свідомістю. Предмети народного мистецтва є свідченням духу, мистецької чи технічної творчості, сили та величчя спільноти людей. Форма предметів, які створюють майстри,

відповідає практичному аспекту, але вона так само гармонійно переплітається з певними естетичними моделями, усталеними в спільноті. Декор предметів передбачає фінальне поєднання техніки виконання з художнім чуттям та натхненням.

У праці «Традиційні художні ремесла» автори Г. Стойка та О. Горсія зазначають: «У процесі розвитку ремісничого мистецтва виявляються всі багатства і ресурси природного середовища спільноти. Таким шляхом розвивалися деякі основні ремесла, такі як: обробка дерева, каменю, глини, соломи тощо» [18] (рис. 1).

Водночас були розвинені ремесла, пов'язані з тваринництвом, а саме: обробка вовни, шкіри, ткацтво або прядіння. Завдяки розвитку сільського господарства набули поширення ткацтво конопель або лляної тканини, виготовлення окремих елементів народного костюма (рис. 2). «Не тільки сировина, але й прикраси предметів за допомогою орнаментальних мотивів відображають соціальну, міфічну, фольклорну, символічну й історичну багатогранність суспільства, що володіє цією спадщиною» [18, 37].

Фахівці виділили критерії, за якими класифікують ремісниче мистецтво:

1. Практичні і ритуально-символічні функції предметів.
2. Сировина, яку використовують при виготовленні предметів.
3. Прийоми виготовлення і декорування предметів.
4. Структура і художня композиція декоративного ансамблю.

Ремісниче мистецтво Республіки Молдова має такі галузі:

- художня обробка дерева;
- художня обробка каменю;
- художня обробка металів;
- кераміка та гончарні вироби;
- плетіння рослинних волокон;
- виготовлення народного костюма;
- ткацтво, вишивка, в'язання гачком, шиття;
- прикрашування яєць;
- виготовлення традиційних масок;
- ліплення обрядового хліба [12, 88].

Рис. 1. Обробка дерева, каменю, глини

Рис. 2. Ткацтво конопляного чи лляного полотна, тулуба, виготовлення предметів народного одягу

Точно окреслити період виникнення ремесел на сьогодні складно, проте впевнено можна стверджувати, що це складний процес, який охоплює сторіччя і супроводжував усі етапи розвитку нації. На початковому – предмети народної культури повинні були задовольняти основні потреби людини: захист, житло, інструменти для видобутку їжі, але водночас вони передбачали наявність естетично-художнього аспекту, що підняло примітивне заняття на рівень ремесла, а згодом саме ремесло – на рівень мистецтва.

Складовою частиною духовно-матеріальної культури кожного народу є його традиційний одяг, який є показником його усвідомлення себе як окремої нації, «могутнім засобом її формування, утвердження як в індивідуальній, так і в суспільній свідомості». Як слушно зазначає О. Матюхіна, «костюм має яскраво виражений знаковий характер,

визначає приналежність людини, зокрема етнічну. Він створює художній образ, втілює естетичний ідеал нації» [7]. Традиційне вбрання формувалося паралельно з розвитком нації, тому втілює в собі його історію, вироблені століттями національні цінності. Одяг спочатку символізував божественний дар, але із часом став інструментом соціальної значущості. Джерела формування румунського народного костюма зумовлені особливостями історичного розвитку румунського народу, що й знайшло своє відображення в одязі предків: фракійців, гетів і даків. Стиль румунського народного костюма схожий на стиль національного костюма народів Балканського півострова, проте національна індивідуальність зберігається і на сьогодні.

Протягом усієї історії в еволюції народного костюма відбувалися численні метаморфози внаслідок суспільних змін, появи нових мод

і тенденцій, проте, на щастя, багато автентичних елементів народного костюма все ще збереглися [4, 59]. Це насамперед пов'язано з роботою фахівців у цій галузі та проведеннями ними дослідженнями, а також з діяльністю ентузіастів традиційного мистецтва, які роблять свій внесок у збереження національних надбань. Народний костюм, натхненно та майстерно виконаний, відображає душу, спосіб мислення народу. Специфіка народного строю зумовлена зональними аспектами, історичною еволюцією, орнаментом та хроматикою, стилем крою, естетичною цінністю.

Народний одяг є основним елементом матеріальної та духовної культури та розвивався протягом всієї історії паралельно з формами суспільного життя. Народжений із потреби захистити людське тіло від негоди, сьогодні народний костюм перетворився на форму мистецтва, вивчення якого дає можливість виявити їх етнічну приналежність. Змінюючись від одного регіону до іншого, залежно від соціальної еволюції, географічного положення та кліматичних умов, народний костюм розвивається, ставши важливим компонентом нашої культури. Народний костюм відображає традиційний спосіб життя людей і демонструє їх стійку структурну єдність, що витримала випробування часу; це історичне джерело, носій автентичності та оригінальності світогляду нації.

Історія розвитку народного костюма Республіки Молдова має багато спільного з історією розвитку народного стилю регіону Олтенії (Румунія), але має при цьому свої специфічні етапи еволюції.

На першому етапі традиційний стиль одягу формує свій індивідуальний і диференційований характер порівняно із сусідніми народами. Саме на цьому етапі формуються зональний смак, хроматичні переваги й специфічні техніки виконання. Другий етап відзначений економічним розвитком, обміном досвідом й контактами з містами. Поступово елементи повсякденного та святкового народного костюма набували інших форм і контурів. Важливу роль у цьому процесі відіграло заможне селянство, яке сформувало новий стиль міського костюма. Третій етап можна

назвати сучасним. На цьому етапі традиційний костюм вже не використовують регулярно в повсякденному житті, його носять час від часу та з певною метою. Він стає видом мистецтва, об'єктом вивчення, музейним експонатом і народним надбанням [17, 26].

Народні майстри намагаються відтворити народні костюми за старовинними зразками та лекалами, але це не означає, що в цій галузі немає місця для змін та нововведень. Проте будь-яке втручання в цю сферу має здійснюватися згідно з певними неписаними народними «законами».

Здобувачі Академії музики, театру та образотворчих мистецтв у Республіці Молдова активно вивчають специфіку своєї національної культури. Молоді дослідники аналізують ознаки національного строю на різних етапах розвитку суспільства. Результати дослідницької роботи щодо важливих аспектів культурно-мистецької діяльності в Республіці Молдова висвітлюють у наукових статтях.

Так, для виявлення ставлення людей у центральному регіоні Республіки Молдова до використання народних костюмів ремісничого способу виготовлення було проведено соціологічне опитування. Респондентами стали експерти, фахівці в галузі культури, мистецтва та освіти і пересічні громадяни з міської та сільської місцевості центральної частини країни. Було застосовано метод випадкової (імовірнісної) вибірки. В опитуванні взяли участь 104 респонденти різного віку, професій та інтересів із 12 населених пунктів.

На думку інтерв'ююваних, ремісниче виробництво народних костюмів має достатню пошану в суспільстві на рівні 78,5%. З погляду родової цінності та поширення ремісничих мистецтв, які мають бути символом національної ідентичності, експерти в цій галузі більш скептичні: лише 21,4% вважають, що мистецтво створення народних костюмів затребуване в сучасному суспільстві, 22% експертів переконані, що традиційне ремісниче мистецтво не достатньо просувають у засобах масової інформації, соціальних мережах, через різні заходи.

На запитання, чи зберігають будь-які предмети народного костюма, передані у спадок,

88,3% респондентів відповіли негативно і тільки 11,7% відзначили, що зберігають у своєму гардеробі таку річ, зокрема ія – жіночу орнаментовану блузку, характерну для національного костюма, яка, крім функції збереження народних традицій, слугувала джерелом натхнення для престижних будинків моди Парижа [11] (рис. 3). На думку 30% респондентів, ія продовжує залишатися найбільш представницьким предметом молдавського народного вбрання, незважаючи на те, що протягом свого існування багато елементів цієї блузки не збереглися або були забуті (рис. 4).

Експерти зазначили, що ремісниче мистецтво виготовлення народних костюмів

могло б стати джерелом популяризації іміджу і культури нашого народу, але з однією умовою – представляти такі твори потрібно на професійному рівні. Із 20 народних майстрів, які брали участь в дослідженні, половина представляла свої творіння за межами країни. Деякі стали співпрацювати з колегами з Румунії, Німеччини, Італії, Іспанії та ін.

Народні майстри, учасники міжнародних заходів, вважають, що, порівняно з місцевим населенням, закордонні гості більше цінують вироби ручної роботи як концепцію, національний атрибут і готові винагороджувати їх фінансово.

Рис. 3. Королева Марія та принцеса Ілеана

Рис. 4. Ія – традиційна блуза молдованок

На думку 85% респондентів ремісниче мистецтво позитивно впливає на виховання молодого покоління. Всі фахівці в цій галузі підтримали цю думку, але зазначили, що на державному рівні необхідно вжити конкретних заходів для подальшої підтримки галузі народних майстрів, як-от: – надання щорічної допомоги майстрам, зокрема власникам національних / міжнародних нагород і почесних звань; участь у європейських проектах і міжнародних заходах за підтримки держави; організація ремісничих експедицій до фольклорних та етнографічних «осередків» Румунії з метою переймати старі техніки вишивки і внести свій вклад в збереження ремесла.

Наукова новизна статті полягає в тому, що вперше на основі соціологічного дослідження, проведеного в центральному регіоні Молдови, щодо розуміння ремісничого мистецтва в сучасному суспільстві порівняно історію способів виготовлення народного костюма та інших предметів народного побуту і визначені проблеми, з якими стикаються традиційні ремесла. У результаті опитування більшість респондентів зійшлися на думці, що атрибути традиційної народної культури позитивно впливають на виховання

молодого покоління, сприяють популяризації національних цінностей, формують етнокультурний імідж народу; тому важливо зберігати автентичні національні особливості, зокрема й у національному вбранні.

Висновки. Отже, народна творчість, а також її атрибут – автентичне вбрання, є джерелом морального виховання, національного мислення і формування етнокультурного образу народу. Встановлено, що процес виготовлення національного одягу має глибоке історичне коріння, його зберегли покоління виробників; найбільш цінними є вироби ручної роботи. Ремісниче виготовлення народних костюмів є одним зі способів збереження і просування національних цінностей. Для популяризації традиційного стилю одягу необхідно організовувати національні ремісничі виставки-конкурси, фестивалі, творчі майстерні, дискусії, виставки під відкритим небом, майстер-класи; активно висвітлювати ці події в мас-медіа, у соціальних мережах. Насамперед такі заходи мають зацікавити сучасну молодь пізнавати свої традиції, вдосконалювати майстерність виготовлення національного костюма, цінувати народне мистецтво, адже в ньому – душа й енергія народу.

Література:

1. Андрієнко В. Концептуалізації молдавської народної хореографії на професійній сцені. Харків, 2020. С. 42.
2. Баранова А. І., Ніколаєва Т. В. Визначення композиційно-технологічних ознак українського народного костюма в проектуванні колекцій сучасного одягу. *Вісник КНУТД*. 2009. №6. С. 104–111.
3. Битке М. Румунський народний одяг: традиція і сучасність. Народна творчість та етнологія. 2011. №2. С. 52–58.
4. Денисюк Ж. З. Етнокультурні коди українського традиційного костюма у віддзеркаленні світу високої моди. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2022. № 3. С. 101–107.
5. Долеско С. В. Трансформація мистецького образу українського народного костюма кінця ХХ – початку ХХІ ст. : дисертація ... доктора філософії. Київ : НАКККіМ, 2023. 277 с.
6. Карпов В. В. Роль елементів українського народного костюма в козацькій фольклорній спадщині. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2023. №2. С. 16–20.
7. Матюхіна О. А. Національний стиль в одязі як вираз національної самосвідомості. *Рідна мода*. URL: <http://www.ridnamoda.com.ua/?p=598> (дата звернення: березень 2024).
8. Несен І. І. Роль українського народного костюма в створенні образів у кінематографі ХХ століття. *Український мистецтвознавчий дискурс*. 2022. №2. С. 42–48.
9. *Arta populară românească*. București : Ed. Academiei RSR, 1968.
10. Formagiu H-M. *Portul popular din România*. București : Muzeul de Artă Populară al R.S.R., 1974.
11. Gherciu A. Ia românească veritabilă, între kitsch și influențe. *Timpul*. 15.02.2021. URL: <https://timpul.md/articol/ia-romaneasca-veritabila-intre-kitsch-si-influente-60970.html> (дата звернення: березень 2023).
12. Gorovei A. *Arta populară. Folclor și folcloristică*. Chișinău : Hyperion, 1990.
13. Gradén Lizette. FashionNordic: Folk Costume as Performance of Genealogy and Place. *Journal of Folklore Research*. 2014. Vol. 51, No. 3. P. 337–388.

14. Kibak Diana. Names of The Romanian Folk Costume (District of Storozhynets, Chernivtsi Region). *APSNIM*. 2023. №1. P. 113–116.
15. Lin Shuyu. Analysis on Traditional Beauty of Korean Folk Costumes. *Advances in Economics, Business and Management Research*. 2017. Vol. 29. P. 222–229.
16. Papathoma Eleni. The Importance of Knowledge of Provenance for the Provenance of Knowledge: The Case of Traditional Costumes Collections in Greece. *Heritage*. 2019. №2(1). P. 708–716.
17. Secoșan E., Petrescu P. Portul popular de sărbătoare din România”. București : Editura Meridiane, 1984.
18. Stoica G., Horșia O. Meșteșuguri artistice tradiționale. București : Editura Enciclopedică, 2001.

References:

1. Andrienko, V. (2020). Kontseptualizatsii moldavskoi narodnoi khoreografii na profesiinii stseni [Conceptualization of Moldovan folk choreography on the professional stage]. Kharkiv, 42 [in Ukrainian].
2. Baranova, A. I., & Nikolayeva, T. V. (2009). Vyznachennia kompozytsiino-tekhnolohichnykh oznak ukrainskoho narodnoho kostiuma v proektuvanni kolektsii suchasnoho odiahu [Determination of compositional and technological features of Ukrainian folk costume in the design of collections of modern clothes]. *Bulletin of KNUVD*, 6, 104–111 [in Ukrainian].
3. Bitke, M. (2011). Rumunskiy narodnyi odiah: tradytsiia i suchasnist. *Narodna tvorchiist ta etnolohiia* [Romanian folk clothes: tradition and modernity. Folk creativity and ethnology], 2, 52–58 [in Ukrainian].
4. Denisyuk, Zh. (2022). Etnokulturni kody ukrainskoho tradytsiinoho kostiuma u viddzerkalenni svitu vysokoi mody [Ethnocultural codes of Ukrainian traditional costume in the reflection of the world of high fashion]. *Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts*, 3, 101–107 [in Ukrainian].
5. Dolesko, S. (2023). Transformatsiia mystetskoho obrazu ukrainskoho narodnoho kostiuma kintsia XX – pochatku XXI st. : dysertatsiia ... doktora filosofii [Transformation of the artistic image of the Ukrainian folk costume of the end of the 20th – beginning of the 21st century: dissertation ... Doctor of Philosophy]. Kyiv, 277 [in Ukrainian].
6. Karpov, V. (2023). Rol elementiv ukrainskoho narodnoho kostiuma v kozatskii folklornii spadshchyni [The role of elements of the Ukrainian folk costume in the Cossack folklore heritage]. *Bulletin of the National Academy of Managers of Culture and Arts*, 2, 16–20 [in Ukrainian].
7. Matyukhina, O. Natsionalnyi styl v odiazi yak vyraz natsionalnoi samosvidomosti [National style in clothing as an expression of national self-awareness]. *Native fashion*. Retrieved from: <http://www.ridnamoda.com.ua/?p=598> [in Ukrainian].
8. Nesen, I. (2022). Rol ukrainskoho narodnoho kostiuma v stvorenni obraziv u kinematohrafi KhKh stolittia [The role of Ukrainian folk costume in creating images in the cinema of the 20th century]. *Ukrainian art history discourse*, 2, 42–48 [in Ukrainian].
9. Romanian folk art. (1968). Bucharest: RSR Academy Ed. [in Romanian].
10. Formagiu, H-M. (1974). The popular port in Romania. Bucharest: Museum of Folk Art of the S.S.R. [in Romanian].
11. Gherciu, A. (15.02.2021). Real Romanian take, between kitsch and influences Timpul. URL: <https://timpul.md/articol/ia-romaneasca-veritabila-intre-kitsch-si-influente-60970.html> [in Romanian].
12. Gorovei, A. (1990). Folk art. Folklore and folklore. Kishinev [in Romanian].
13. Gradén, L. (2014). FashionNordic: Folk Costume as Performance of Genealogy and Place. *Journal of Folklore Research*, 51(3), 337–388.
14. Kibak, D. (2023). Names of The Romanian Folk Costume (District of Storozhynets, Chernivtsi Region). *APSNIM*, 1, 113–116.
15. Shuyu, Lin. (2017). Analysis on Traditional Beauty of Korean Folk Costumes. *Advances in Economics, Business and Management Research*, 29, 222–229.
16. Ppapathoma, E. (2019). The Importance of Knowledge of Provenance for the Provenance of Knowledge: The Case of Traditional Costumes Collections in Greece. *Heritage*, 2(1), 708–716.
17. Secoșan E., Petrescu P. (1984). The popular holiday port in Romania. Bucharest [in Romanian].
18. Stoica G., Horșia O. (2001). Traditional arts and crafts. Bucharest [in Romanian].